

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU LIETĀ Nr. 2019-02-03

Rīgā

2019. gada 12. decembrī

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Ineta Ziemele, tiesneši Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis un Artūrs Kučs, pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma, pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 9. punktu, kā arī 19.¹ un 28.¹ pantu, rakstveida procesā 2019. gada 29. novembra tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumu Nr. 724 „Noteikumi par Latvijas Zinātnes padomes ekspertu kvalifikācijas kritērijiem, ekspertu komisiju izveidošanu un to darbības organizēšanu” 3. punkta un Latvijas Zinātnes padomes 2018. gada 15. janvāra lēmuma Nr. 19-1-1 „Latvijas Zinātnes padomes eksperta tiesību piešķiršanas kārtība” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 64. pantam”.

Satversmes tiesa konstatēja:

1. Saeima 2005. gada 14. aprīlī pieņēmusi Zinātniskās darbības likumu. Tas stājies spēkā 2005. gada 19. maijā. Atbilstoši Zinātniskās darbības likuma (redakcijā,

kas bija spēkā līdz 2019. gada 30. jūnijam) 14. panta pirmajai daļai Latvijas Zinātnes padome (turpmāk arī – Padome) ir koleģiāla zinātnieku institūcija, kas izveidota kā Izglītības un zinātnes ministrijas pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde. Atbilstoši Zinātniskās darbības likuma 16. panta 8. punktam Padomes kompetencē citstarp ietilpa Padomes ekspertu komisiju izveidošana, to darba kārtības noteikšana un kontrole. Savukārt Zinātniskās darbības likuma 18. panta piektā daļa noteica: „Ekspertu kvalifikācijas kritērijus nosaka un pārējos ar ekspertu komisiju izveidošanu un darbību saistītos jautājumus regulē Ministru kabinets. Latvijas Zinātnes padome ir atbildīga par noteiktās ekspertīzes kārtības ievērošanu.”

Saskaņā ar Zinātniskās darbības likuma 18. panta piekto daļu 2017. gada 12. decembrī tika izdoti Ministru kabineta noteikumi Nr. 724 „Noteikumi par Latvijas Zinātnes padomes ekspertu kvalifikācijas kritērijiem, ekspertu komisiju izveidošanu un to darbības organizēšanu” (turpmāk – Noteikumi Nr. 724). To 2. punkts (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019. gada 30. jūnijam) noteica, ka eksperta tiesības zinātnes nozarē uz laiku, ne ilgāku par trim gadiem, piešķir zinātniekam, kurš pēdējo triju gadu laikā ir veicis zinātnisko darbību attiecīgajā zinātnes nozarē un sasniegjis vismaz trīs rezultātus šādos zinātniskās darbības veidos (kopā): anonīmi recenzētas zinātniskās publikācijas (2.1. apakšpunkts); zinātniskā publikācija, kura ir pieejama atvērta piekļuve (*Open Access*) (2.2. apakšpunkts); recenzēta zinātniskā monogrāfija (2.3. apakšpunkts). Savukārt Noteikumu Nr. 724 3. punkts (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019. gada 25. aprīlim), kas ir viena no apstrīdētajām normām izskatāmajā lietā, noteic, ka katra šo noteikumu 2. punktā minētā rezultāta kvalitātes kritērijus attiecīgajā zinātnes nozarē, kritēriju izvērtēšanas un eksperta tiesību piešķiršanas kārtību nosaka Padome.

Pamatojoties uz Noteikumu Nr. 724 3. punktu, Padome 2018. gada 15. janvārī ar rakstiskās procedūras lēmumu Nr. 19-1-1 pieņēmusi Latvijas Zinātnes padomes eksperta tiesību piešķiršanas kārtību (turpmāk – Kārtība), kas arī ir apstrīdēta izskatāmajā lietā.

2. Pieteikuma iesniedzēja – Administratīvā rajona tiesa (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – uzskata, ka Noteikumu Nr. 724 3. punkts un Kārtība (turpmāk

kopā arī – apstrīdētās normas) neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. un 64. pantam.

Kārtība pēc formas esot iekšējs normatīvs akts, taču tajā ietvertas pēc satura ārējas, vispārīstātiesību normas. Kārtība nosakot kritērijus, kas personai jāizpilda, lai tā varētu iegūt publiski tiesisku statusu, proti, Padomes eksperta tiesības. Tādējādi Kārtībai esot ārēja iedarbība un tā attiecoties uz visiem zinātniekiem, kuri kandidē uz Padomes eksperta tiesību iegūšanu.

Zinātniskās darbības likuma 18. panta piektajā daļā esot ietverts pilnvarojums Ministru kabinetam noregulēt Padomes ekspertu kvalifikācijas kritēriju noteikšanas jautājumus. Ministru kabinets neesot tiesīgs no likumdevēja piešķirtā pilnvarojuma atkāpties. Ministru kabinetam pašam vajadzējis noteikt kritērijus, pēc kuriem vērtējama zinātnieka zinātniskā darbība, lemjot par Padomes eksperta tiesību piešķiršanu. Savukārt Padome varot pieņemt tikai individuālus lēmumus attiecībā uz konkrētu personu atbilstoši Ministru kabineta noteiktajiem kvalifikācijas kritērijiem.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka tādējādi ir pārkāpts likumības jeb tiesiskuma princips, saskaņā ar kuru valsts pārvaldes institūcijas drīkst darboties tikai tām ar likumu noteikto pilnvaru ietvaros. Izpildvarai esot jāievēro pilnvarojuma robežas, citstarp ievērojot to, ka pilnvarojums jāīsteno tieši tam subjektam, kuram likumdevējs to piešķīris.

Pieteikuma iesniedzējas izskatīšanā esot administratīvā lieta, kas ierosināta pēc personas pieteikuma par pienākuma uzlikšanu izdot tai labvēlīgu administratīvo aktu, proti, piešķirt tai Padomes eksperta tiesības. Apstrīdētās normas esot piemērojamas tās lietvedībā esošajā administratīvajā lietā. Tādēļ Pieteikuma iesniedzēja 2019. gada 25. janvārī nolēmusi apturēt tiesvedību lietā un iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Ministru kabinets – lūdz Satversmes tiesu izbeigt tiesvedību lietā, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu.

Ministru kabinets atzīst, ka apstrīdētās normas ir izdotas *ultra vires*. Proti, izdodot Noteikumus Nr. 724 un tajos nosakot Padomes ekspertu zinātniskās darbības rezultātu vērtēšanas kritērijus, ekspertu komisiju izveidošanu un to darbības organizēšanu,

Ministru kabinets neesot precīzi izpildījis tam Zinātniskās darbības likumā likumdevēja noteikto pilnvarojumu. Tomēr Ministru kabinets uzsver, ka ar Ministru kabineta 2019. gada 23. aprīļa noteikumiem Nr. 172 „Grozījumi Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumos Nr. 724 „Noteikumi par Latvijas Zinātnes padomes ekspertu kvalifikācijas kritērijiem, ekspertu komisiju izveidošanu un to darbības organizēšanu”” (turpmāk – Grozījumi Noteikumos Nr. 724) Noteikumu Nr. 724 3. punkts esot svītrots un līdz ar to arī Kārtība zaudējusi spēku.

Ministru kabinets uzskata, ka vienoti kvalifikācijas kritēriji Padomes eksperta tiesību iegūšanai nepieciešami tādēļ, lai nodrošinātu ar ekspertu darbību saistīto procesu kvalitāti un paaugstinātu zinātnes prestižu.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Latvijas Zinātnes padome – uzsver, ka ir būtiski nošķirt vēlētus ekspertu komisiju locekļus no personām, kurām ir piešķirtas Padomes eksperta tiesības. Vispirms zinātnieks iegūstot Padomes eksperta tiesības, un tikai pēc tam viņam esot tiesības pretendēt uz ekspertu komisijas locekļa amatu. Padome piešķirot ekspertu tiesības, savukārt ekspertu komisiju locekļus noteiktā zinātnes nozarē ievēlot zinātnieki, ievērojot nosacījumu, ka ekspertu komisijas loceklis ir ieguvis Padomes eksperta tiesības.

Padome uzsver, ka tā vēsturiski un jau ilgstoši ir noteikusi ekspertu zinātniskās darbības rezultātu vērtēšanas kritērijus. Kritēriju pārskatīšanas nepieciešamība esot izkristalizējusies Padomes locekļu diskusijās. Paaugstinot prasības attiecībā uz Padomes eksperta tiesību iegūšanu, tiekot sasniegts tāds mērķis, ka jauno zinātnieku paaudzi izglīto savas jomas labākie zinātnieki.

Padome uzskata, ka ikvienam zinātniekam nepārtraukti jāpaplašina un jāpadziļina savas zināšanas un jāceļ sava profesionālā kvalifikācija. Tas izrietot arī no Zinātnieka ētikas kodeksa. Padomes eksperta kvalifikācijas kritēriju regulāra pārskatīšana un paaugstināšana atbilstot starptautiskajām zinātnes attīstības tendencēm un visas sabiedrības interesēm. Padome uzskata, ka sabiedrības ieguvums no zinātniskās darbības kvalitātes mērķtiecīgas celšanas ir būtisks un atbilst demokrātiskas tiesiskas valsts principam.

5. Pieaicinātā persona – Izglītības un zinātnes ministrija – atzīst, ka apstrīdētās normas izdotas *ultra vires*, un tādējādi pēc būtības piekrīt Ministru kabineta atbildes rakstā paustajam viedoklim. Izglītības un zinātnes ministrija uzsver, ka kļūda ir novērsta, jo Noteikumu Nr. 724 3. punkts esot svītrots un apstrīdētās normas vairs neesot spēkā.

Padomes eksperta tiesību iegūšana apliecinot noteikta līmeņa sasniegšanu zinātniskajā darbībā un paaugstinot zinātnieka profesionālo reputāciju. Pēc lietas ierosināšanas Satversmes tiesā Izglītības un zinātnes ministrija lūgusi Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas priekšsēdētāju A. Ašeradenu virzīt izskatīšanai Saeimā steidzamības kārtībā likumprojektu „Grozījumi Zinātniskās darbības likumā” (Nr.327/Lp13), kurā citstarp precizēta Padomes kompetence Padomes eksperta tiesību piešķiršanas procesā. Šajā likumprojektā ietvertie priekšlikumi tiesiskā regulējuma pilnveidošanai esot apspriesti ar Padomes un Latvijas Zinātņu akadēmijas pārstāvjiem, un likumprojekts esot guvis atbalstu.

6. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – informē, ka ir sniegusi atzinumu par Noteikumu Nr. 172 „Grozījumi Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumos Nr. 724 „Noteikumi par Latvijas Zinātnes padomes ekspertu kvalifikācijas kritērijiem, ekspertu komisiju izveidošanu un to darbības organizēšanu”” projektu un to atbalstot. Tieslietu ministrija esot norādījusi arī uz nepieciešamību pārskatīt Zinātniskās darbības likumā noteikto Padomes eksperta tiesību piešķiršanas tiesisko regulējumu, tostarp precizēt Ministru kabinetam piešķirto pilnvarojumu noteikt zinātniskās darbības rezultātu kritērijus, to izvērtēšanas un Padomes eksperta tiesību piešķiršanas kārtību.

7. Pieaicinātā persona – Augstākās izglītības padome – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. un 64. pantam, un pievienojas Pieteikuma iesniedzējas argumentācijai. Turklāt Augstākās izglītības padome informē, ka nav piedalījies likumprojekta „Grozījumi Zinātniskās darbības likumā” (Nr.327/Lp13) izstrādē un apspriešanās.

8. Pieaicinātā persona – Rektoru padome – piekrīt pieteikumā izklāstītajiem argumentiem.

Rektoru padome informē, ka ir piedalījusies Izglītības un zinātnes ministrijas organizētajās diskusijās par likumprojektu „Grozījumi Zinātniskās darbības likumā” (Nr.327/Lp13). Rektoru padomes locekļi esot piedalījušies arī Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sēdēs, kurās likumprojekts izskatīts.

Rektoru padome uzskata, ka Padomes eksperta tiesību piešķiršana augstākās izglītības un zinātnes nozarēs ir laika gaitā iesakņojusies tradīcija, tomēr jautājums par eksperta institūta saglabāšanu ilgtermiņā esot vērtējams, ņemot vērā attīstības prioritātes. Esot būtiski tas, lai Latvijas zinātnieki iekļautos starptautiskajā apritē. Līdz ar to, veidojot zinātnes pārvaldības sistēmu, ilgtermiņā esot jāņem vērā labākie pasaules prakses piemēri. Pēc Rektoru padomes rīcībā esošās informācijas, vairumā attīstīto pasaules valstu nepastāvot tāda sistēma, kas būtu pielīdzināma Latvijā pastāvošajai ekspertu kvalifikācijas sistēmai.

9. Pieaicinātā persona – Latvijas Zinātņu akadēmija – uzskata, ka normatīvajos aktos noteiktā Padomes eksperta tiesību piešķiršanas kārtība atbilst Satversmes 1. un 64. pantam. Latvijas Zinātņu akadēmija esot piedalījusies likumprojekta „Grozījumi Zinātniskās darbības likumā” (Nr.327/Lp13) apspriešanā, tās viedoklis esot uzklausīts un ierosinātie priekšlikumi iestrādāti likumprojektā.

10. Pieaicinātā persona – M. D. Teksasas *Southwestern* universitātes profesors Uģis Gruntmanis – uzskata, ka noteiktie zinātniskās darbības rezultātu kritēriji personai, kas vēlas kļūt par Padomes ekspertu, esot viegli izpildāmi. To paaugstināšana esot vērtējama atzinīgi. Vispār par Padomes eksperta tiesību piešķiršanas kritēriju varot būt tikai zinātnieka pētnieciskais darbs, ko apliecina publikācijas starptautiskos žurnālos ar iespējami augstāku reputāciju. U. Gruntmanis norāda, ka, piemēram, ASV, Austrālijā, Apvienotajā Karalistē un Zviedrijā, pretstatā Latvijai, nekāds centralizēts zinātnieku ekspertu saraksts netiek veidots. Par eksperta darbu netiekot maksāts, tas esot zinātnieka goda jautājums. Savukārt universitātes

doktorantus stimulējot strādāt kopīgi ar tādiem zinātniekiem, kuriem ir augsta līmeņa publikācijas zinātniskajos izdevumos ar pēc iespējas augstāku reputāciju.

U. Gruntmanis uzsver, ka augsta līmeņa juristiem un citu nozaru profesionāļiem būtu jāļauj kļūt par profesoriem ar vai bez *Ph. D.* grāda iegūšanas, taču nevis par profesoriem – pētniekiem, bet par profesoriem – apmācītājiem, jo šāda līmeņa profesionāļu zināšanas studentiem esot ārkārtīgi nepieciešamas. Šādā gadījumā publikāciju esības kritēriju varētu nepiemērot vai arī publikāciju skaits varētu būt neliels. Turklāt esot svarīgi, lai šāda līmeņa profesionāļiem netiktu likti šķēršļi universitātes dekāna vai rektora amata ieņemšanai. Augstskolu likums pašreiz šādu iespēju neparedzot, un tas neesot pareizi.

11. Pieaicinātā persona – SIA „Biznesa augstskola Turība” īpašnieks un Attīstības padomes priekšsēdētājs D. M. Soc. Aigars Rostovskis – uzskata, ka augstākās izglītības un zinātnes pārvaldības un realizācijas jomā Latvijā joprojām ir saglabājies padomju sistēmas mantojums. No padomiskās domāšanas izrietot t. s. akadēmiskās oligarhijas izpausmes, kas savukārt būtiski palēninot izglītības, zinātnes un arī tautsaimniecības attīstību. Daudzi augstākās izglītības un zinātnes pārvaldības sistēmas viedokļu līderi, kā arī patiesie labuma guvēji visbiežāk darbojoties tā, lai maksimāli ilgi nekas nemainītos. Tiekot darīts viss iespējamais, lai zinātnē neienāktu jauni cilvēki ar laikmetīgu skatījumu un idejām. Tādējādi tiekot kultivēta tikai teorētiskajos pētījumos balstīta zinātne, lai gan mūsdienu pasaulē ne mazāk nozīmīga esot praksē balstīta pētniecība. Līdz ar to īpašas problēmas rodoties tiem zinātniekiem, kuri risina tautsaimniecībai aktuālus praktiskus uzdevumus, piemēram, būvniecības nozarē.

A. Rostovskis uzsver, ka pastāvošā Padomes ekspertu zinātniskās darbības vērtēšanas kritēriju noteikšanas kārtība neveicina zinātniski pētnieciskās darbības attīstību, kā arī nesekmē zinātnē balstītas tautsaimniecības attīstību. Viņš uzskata, ka būtu atbalstāma augstskolu un zinātnisko institūtu iespējami plaša integrācija pasaules izglītības un zinātnes procesos.

Attiecībā uz izskatāmās lietas apstākļiem A. Rostovskis kā būtisku faktoru atzīmē to, ka normatīvais regulējums tika sakārtots tikai pēc tam, kad persona bija uzdrošinājusies iebilst pret pastāvošo sistēmu.

12. Pieaicinātā persona – Bc. Phil. Ilmārs Šlāpins – pauž viedokli, ka Padomes eksperta statuss nevar tikt uzskatīts par zinātniskās darbības mērķi. Tas dodot tikai tiesības pildīt zinātniskā recenzenta funkcijas un drīzāk esot vērtējams kā koleģiāls pienākums, nevis apbalvojums, privilēģija vai darbs. Pat ja recenzents saņem atalgojumu, tas nebūtu uzskatāms par būtisku iztikas avotu. Tieši pretēji – ja zinātnisko darbu recenzēšana kļūtu par zinātnieka pamatnodarbošanos, būtu pamats uzskatīt, ka šis zinātnieks neveic zinātnisko darbību pietiekamā apjomā un līdz ar to nav spējīgs uzturēt augstu zinātniskās darbības kvalitāti.

I. Šlāpins uzskata, ka noteiktie kritēriji, piemēram, zinātnisko publikāciju skaits, nebūtu jāuztver tikai kā Padomes eksperta tiesību iegūšanas priekšnosacījumi. Publikācijas liecinot par piederību pie noteikta ranga zinātnieku loka neatkarīgi no tā, vai zinātnieks pretendē uz Padomes eksperta tiesībām. Citiem vārdiem – zinātniskajai darbībai nevajadzētu būt tikai par līdzekli Padomes eksperta tiesību iegūšanai.

Neesot pamatots uzskats, ka zinātniskās darbības rezultātu vērtēšanas kritēriji pielīdzināmi zinātniskās jaunrades cenzūrai. Šie kritēriji paši par sevi nenosakot, kas un kā zinātniekam būtu jāpēta. I. Šlāpins atzīst, ka vispār pastāvošā kārtība esot vērsta uz zinātniski pētnieciskās darbības attīstību. Diskutējams varot būt jautājums par periodu, uz kādu zinātnieks iegūst Padomes eksperta tiesības, proti, par to, vai trīs gadi ir optimāls periods Padomes eksperta kvalifikācijas pārskatīšanai. Taču pats regulāras kvalifikācijas pārvērtēšanas princips esot loģisks.

Satversmes tiesa secināja:

13. Ministru kabinets uzskata, ka tiesvedība lietā ir izbeidzama, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu, jo apstrīdētās normas ir zaudējušas spēku.

Satversmes tiesas judikatūrā vairākkārt atzīts, ka argumentus par tiesvedības izbeigšanu lietā Satversmes tiesa izvērtē pirms apstrīdēto normu konstitucionalitātes

izvērtēšanas pēc būtības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2015-22-01 12. punktu*).

14. Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkts noteic, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai ar Satversmes tiesas lēmumu, ja apstrīdētā tiesību norma ir zaudējusi spēku. Šī norma ir vērsta uz to, lai nodrošinātu Satversmes tiesas procesa ekonomiju un tiesai nebūtu jātaisa spriedums lietās, kurās strīds vairs nepastāv. Ja strīds vairs nepastāv, zūd Satversmes tiesas procesa jēga (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 18. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2015-15-01 5. punktu*).

Satversmes tiesas judikatūrā nostiprināts šāds princips: lai lemtu par tiesvedības izbeigšanu uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkta pamata, tiesai jānoskaidro: 1) vai apstrīdētā norma ir zaudējusi spēku un 2) vai nepastāv apstākļi, kas prasa tiesvedību turpināt (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2014. gada 3. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2013-11-01 10. punktu*).

15. Ministru kabinets atbildes rakstā atzinis, ka Noteikumu Nr. 724 3. punkts izdots *ultra vires*.

Ar Ministru kabineta 2019. gada 23. aprīļa noteikumiem Nr. 172 „Grozījumi Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumos Nr. 724 „Noteikumi par Latvijas Zinātnes padomes ekspertu kvalifikācijas kritērijiem, ekspertu komisiju izveidošanu un to darbības organizēšanu”” Noteikumu Nr. 724 3. punkts ir svītrots. Līdz ar to arī Kārtība ir zaudējusi spēku.

Satversmes tiesa ir atzinusi: ja apstrīdētā norma zaudējusi spēku, nepietiek ar konstatējumu, ka normas teksts no regulējuma ir izslēgts. Satversmes tiesai ir jānoskaidro regulējuma izmaiņu apjoms (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 11. marta lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2014-33-01 7. punktu*). Turklāt jāņem vērā, ka izskatāmā lieta ir ierosināta par apstrīdēto normu izdošanas pilnvarojuma pārbaudi.

Saeima 2019. gada 13. jūnijā pieņēma likumu „Grozījumi Zinātniskās darbības likumā”. Zinātniskās darbības likuma pārejas noteikumos tika paredzēts, ka Ministru

kabinets līdz 2019. gada 31. jūlijam izdod šā likuma 18. panta piektajā un astotajā daļā minētos noteikumus. Likumdevējs noteicis arī Padomes eksperta tiesību piešķiršanas kārtību līdz šo noteikumu izdošanai (*sk. Zinātniskās darbības likuma pārejas noteikumu 33. punktu*). Ar likuma „Grozījumi Zinātniskās darbības likumā” spēkā stāšanos 2019. gada 1. jūlijā Noteikumi Nr. 724 ir zaudējuši spēku.

Atbilstoši Zinātniskās darbības likuma pārejas noteikumu 30. punktam Ministru kabinets 2019. gada 9. jūlijā izdevis noteikumus Nr. 320 „Latvijas Zinātnes padomes ekspertu tiesību piešķiršanas un ekspertu komisiju izveides kārtība” (turpmāk – Noteikumi Nr. 320). Tajos atbilstoši Zinātniskās darbības likuma 18. panta piektajā daļā ietvertajam pilnvarojumam Ministru kabinets noteicis Padomes eksperta kvalifikācijas kritērijus zinātnes nozarē, norādot arī sasniedzamos zinātniskās darbības rezultātus (*sk. Noteikumu Nr. 320 2. un 3. punktu*). Tāpat Ministru kabinets Noteikumos Nr. 320 noregulējis eksperta pieteikuma iesniegšanas, izskatīšanas un eksperta tiesību piešķiršanas kārtību, ekspertu komisiju locekļu kvalifikācijas kritērijus, ekspertu komisiju izveidošanas kārtību un darbības organizēšanu. No Ministru kabineta un Izglītības un zinātnes ministrijas sniegtās informācijas arī izriet, ka „Grozījumi Zinātniskās darbības likumā” un uz to pamata izdotie Noteikumi Nr. 320 pieņemti ar mērķi atrisināt tieši ar izskatāmās lietas ierosināšanu saistīto jautājumu par apstrīdēto normu izdošanas pilnvarojumu (*sk. Ministru kabineta atbildes rakstu lietas materiālu 1. sēj. 58.–61. lp. un Izglītības un zinātnes ministrijas viedokli lietas materiālu 1. sēj. 138.–141. lp.*). Tādējādi apstrīdētās normas pilnvarojuma aspektā ir aizstātas.

Līdz ar to apstrīdētās normas ir zaudējušas spēku.

16. Lietā apstrīdēto normu spēka zaudēšana pati par sevi ne vienmēr ir pamats tiesvedības izbeigšanai (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 29. marta lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-68-01 8. punktu*). Satversmes tiesai jāvērtē, vai tomēr nav kādi apsvērumi, kas liecina par nepieciešamību turpināt tiesvedību lietā (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 11. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-40-03 6. punktu*).

Izskatāmā lieta ierosināta pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.¹ panta pirmās daļas 2. punktam un

Administratīvā procesa likuma 104. panta otrajai daļai administratīvā tiesa var apstrīdēt Satversmes tiesā vienīgi tādas normas, kas tika piemērotas vai ir piemērojamas attiecīgajā administratīvajā lietā, proti, normas, no kurām ir atkarīgs administratīvajā lietā esošā tiesiskā strīda risinājums (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 20. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-19-01 7. punktu*).

Satversmes tiesai, izskatot uz tiesas pieteikuma pamata ierosinātu lietu, ir jāizvērtē, kāda ietekme uz attiecīgo administratīvo lietu būs tās nolēmumam (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 12. septembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2015-23-01 9. punktu*). Šādos gadījumos par nepieciešamību turpināt tiesvedību citstarp var liecināt tas, ka administratīvās lietas atrisināšanai ir nepieciešams atzīt apstrīdēto normu par spēkā neesošu no noteikta brīža pagātnē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 20. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-19-01 7. punktu*).

Apstrīdētās normas atzītas par piemērojamām izskatāmās lietas pamatā esošajā administratīvajā lietā, kurā persona lūgusi uzlikt pienākumu Padomei izdot tai labvēlīgu administratīvo aktu, piešķirot Padomes eksperta tiesības (*sk. personas pieteikumu Administratīvajai rajona tiesai lietas materiālu 1. sēj. 15. lp.*). Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdēto normu atzīšana par neatbilstošām Satversmes 1. un 64. pantam ietekmētu tās tiesvedībā esošās lietas Nr. A420195418 iznākumu, proti, tiesa varētu turpināt tiesvedību un izlemt jautājumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu pēc būtības (*sk. Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 25. janvāra lēmumu lietā Nr. A420195418 lietas materiālu 1. sēj. 9. lp.*).

Latvijas administratīvajam procesam tiesā ir raksturīgs tāds materiālo tiesību normu piemērošanas princips, ka, lemjot par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiek piemērotas tās materiālo tiesību normas, kuras ir spēkā, kad tiek pabeigta lietas izskatīšana pēc būtības, ja vien citas tiesību normas nenoteic citādi (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 20. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-19-01 7. punktu*). Administratīvajai tiesai izskatāmajā lietā un citās administratīvajās lietās, kurās ir piemērojamas apstrīdētās normas, jāpiemēro tās tiesību normas, kuras ir spēkā brīdī, kad tā lemj par labvēlīga administratīvā akta izdošanu. Proti, apstrīdēto normu atzīšana par spēkā neesošām no noteikta brīža pagātnē nav nepieciešama.

Tādējādi nepastāv tādi apstākļi, kuru dēļ tiesvedība izskatāmajā lietā būtu turpināma.

17. Satversmes tiesa uzskata par nepieciešamu uzsvērt, ka tās judikatūrā ir nostiprināts labas likumdošanas princips (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.1. punktu un 2019. gada 7. jūnija sprieduma lietā Nr. 2018-15-01 13.2. punktu*). Tas citstarp ietver likumdevēja pienākumu ar parlamentārās kontroles starpniecību gādāt, lai tā dotais pilnvarojums tiktu izpildīts atbilstoši Satversmei (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 12. decembra sprieduma lietā Nr. 2018-06-0103 18.3. punktu*). Šāda kontrole nepieciešama, lai tiesību sistēmā neveidotos pretrunas. Tas ir īpaši svarīgi valsts attīstības ilgtspējai tik nozīmīgā jomā kā zinātnes tiesiskais regulējums.

Nemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu, Satversmes tiesa

nolēma:

izbeigt tiesvedību lietā „Par Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumu Nr. 724 „Noteikumi par Latvijas Zinātnes padomes ekspertu kvalifikācijas kritērijiem, ekspertu komisiju izveidošanu un to darbības organizēšanu” 3. punkta un Latvijas Zinātnes padomes 2018. gada 15. janvāra lēmuma Nr. 19-1-1 „Latvijas Zinātnes padomes eksperta tiesību piešķiršanas kārtība” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 64. pantam”.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

I. Ziemele